

B Ø N O G V Æ K K E L S E

V / H E N R I E T T E V A L E N T I N W I B E R G

Problemformulering

Seminar:
Kirkehistorie

Vejleder:
Kurt Larsen

Dato:
05.06.2009

Antal ord:
9.000

En undersøgelse af forholdet mellem bøn og vækkelse set ud fra et historisk perspektiv. Der undersøges nogle af hovedpersonerne i vækkelseshistorien, deres bønsteologi og bønsspraksis samt om der gives fyldestgørende udsagn om, hvorvidt der har været et øget fokus på bøn i tiden op til vækkelsen og i vækkelsens første fase.

Dels ud fra to personer, Jonathan Edwards og Charles Grandison Finney, deres bønsteologi og bønsspraksis, og dels ud fra to vækkelsesperioder, Prayer Meeting Revival 1857-1858 og Pensacola Outpouring 1995-2000, og hvordan bønnen spillede en rolle, folkeligt set, vil jeg nærme mig en afklaring af forholdet mellem bøn og vækkelse, hvorvidt det ud fra valgte personer og vækkelser kan sandsynliggøres, at bøn har en positivt fremkaldende effekt på vækkelse, således at bøn virker vækkelse.

Indholdsfortegnelse

Problemformulering	1
Indledning	3
Lindhardt og Thyssen	5
Jonathan Edwards.....	6
Biografi	6
Vækkelses- og bønsteologi	6
<i>Concert in prayer</i>	6
<i>A Humble Attempt</i>	7
Personlig bønsspraksis.....	10
Charles G. Finney.....	12
Biografi	12
Vækkelses- og bønsteologi	12
<i>Taylorisme og New Means</i>	12
<i>Sejrende bøn</i>	14
Personlig bønsspraksis.....	15
Eftervirkninger	16
Edwards og Finney.....	16
Prayer meeting revival.....	18
Vækkelsesforløbet.....	18
Tiden før vækkelsen	20
<i>Nedgangstider</i>	20
<i>Vækkelse i Hamilton, Vest Canada</i>	20
De første tegn på vækkelse i USA	21
Krisens indvirkning på vækkelsen	21
Frugten af vækkelsen	22
Pensacola Outpouring.....	23
David Yonggi Cho	23
Vækkelsesforløbet.....	23
John Kilpatrick.....	24
Bedehuset bygges.....	25
Vækkelsesteologi	27
Prayer meeting Revival og Pensacola Outpouring	28
Konklusion	29
Litteraturliste.....	30
Selvvalgt pensum	30
Sekundær litteratur	31
Fællespensum.....	32

Indledning

Dr A. T. Pierson¹ sagde engang, "*There has never been a spiritual awakening in any country or locality that did not begin in united prayer*"². Dette og lignende udsagn har, over længere tid, vakt min interesse for emnet "bøn og vækkelse".

Det er usandsynligt at tro, man kan påvise Piersons postulat, særligt ud fra en kortere undersøgelse som den jeg vil udføre. Dog, i samspil med den gamle danske diskussion mellem Lindhardt og Thyssen, lægger udsagnet op til overvejelser om, hvorvidt mennesker kan gøre noget for at fremme vækkelser modsat tanken om, at de udelukkende skulle afhænge af ydre faktorer; Guds enevældige indgriben eller sociale omstændigheder. Hvis mennesker kan gøre noget, bliver det relevant, hvem de skal påvirke; Gud eller mennesker.

Redegørelsen for de to vækkelsespersoner, Jonathan Edwards og Charles Finney, vil centrere sig om deres bønsteologi og bønsspraksis. Jeg vil af pladsmæssige årsager ikke behandle de bevægelser, de stod i centrum for og kun overfladisk beskrive eftervirkningerne af deres virke. Af samme grund vil redegørelsen for de to vækkelser, Prayer meeting Revival og Pensacola Outpouring, primært centrere sig om bevægelserne. De centrale personligheder vil derfor behandles overfladisk.

Undersøgelserne yder kun et begrænset bidrag til en afklaring af problemfeltet. Om end enhver verdenshistorisk vækkelse kunne opregnes, måtte man besidde både mod og flair for utopi, for at påberåbe sig en fuldstændig dokumentation af bønnens rolle og virkning eller mangel på samme.

Hvis pladsen havde tilladt det, kunne jeg have ønsket yderligere at behandle vækkelser som Welsh Revival (1904-1905), Den koreanske vækkelse (1903-1907), Vækkelsen i Skjern (1890'erne), m.fl.

De valgte vækkelser og vækkelsespersoner har i høj grad været betinget af litteraturmæssige begrænsninger. På grund af emnets noget utraditionelle karakter, er al selvvalgt litteratur et resultat af egen søgning. Dette har givet en del uventet arbejde og indtil flere komplikationer. Resultatet er en noget ensidig litteratursamling, idet den udelukkende er forfattet af vækkelsespersoner. Sandsynligheden for, at nogen ville skrive bøger om emnet, hvis ikke de selv ønskede vækkelse og var i bøn for det, må dog siges at være lille.

¹ 1837-1911, Amerikansk præst, forfatter og forkæmper for mission.

² *Prayer brought Revival*, s. 13

Desuden finder jeg det tankevækkende, at jeg, efter megen søgning, ikke har kunnet finde noget dansk litteratur om emnet. Derved kan denne undersøgelse i mindre grad bidrage til forskningens fremskridt.

Lindhardt og Thyssen

Kirkehistorikeren, Poul Georg Lindhardt³, er af den opfattelse, at al historie er et højt indviklet samspil mellem sociale og psykologiske realiteter⁴. Lindhardt har således gjort sig til talsmand for en teori der går på, at vækkelser⁵ udelukkende opstår i forbindelse med ændringer i samfundsstrukturen, når nye sociale lag dannes og undertrykte befolkningsgrupper begynder at kæmpe sig vej op til frihed og selvstændighed; økonomisk, socialt og politisk. De religiøse vækkelsesgrupper⁶ havde derfor også i høj grad karakter af selvstændighed og politik. ”*Bonden [...] blev sin egen herre [...] han blev personligt myndig på en række menneskelige felter og måtte da også religiøst stræbe at blive det*”⁷.

Overfor Lindhardts synspunkt, argumenterer Anders Pontoppidan Thyssen⁸ for, at de nye religiøse grupperinger ikke var præget af individualisme og selvstændighed, men i en vis grad var lukkede fællesskaber, på grund af deres religiøse motiv⁹. Klassebestemte motiver har måske medvirket, men ikke været den drivende kraft i vækkelserne, mener Thyssen. Den økonomiske udvikling har formodentlig også haft en vis betydning ”*men som helhed vidner vækkelsernes historie snarere om religiøse anskuelsers magt som en selvstændig faktor, der ikke har været snævert bundet til bestemte sociale vilkår.*”

Denne debat, om forudsætningerne for religiøse vækkelser, udfordrer til en undersøgelse af vækkelseshistoriens vidnesbyrd om hinsides forudsætninger. Uden at udelukke Lindhardts sociale forudsætninger, bør det overvejes, netop i forbindelse med religiøse bevægelser, om der gives belæg for et supplement i form af hinsides elementer.

³ 1910-1988, dansk teolog, professor i kirkehistorie, Århus Universitet 1942-80

⁴ Lindhardt: *Vækkelse og kirkelige retninger*, s. 20-21

⁵ Særligt med henblik på de gudelige vækkelser i Danmark 1800-1850

⁶ Danmark 1800-1850

⁷ Thyssen: *Danmark*, s. 8

⁸ 1921-2004, dansk teolog, professor i kirkehistorie, Århus Universitet 1982-91

⁹ Thyssen: *Danmark*, s. 26-27

Jonathan Edwards

Biografi

Jonathan Edwards¹⁰ blev født d. 5. Oktober, 1703 i East Windsor, Connecticut, som den 5. ud af 11 børn. Hans far, Timothy, var præst i den lokale kongregationale kirke i 64 år. Edwards voksede op i et miljø af puritansk pietisme, hengivenhed og læring og havde en åndelig interesse lige fra barnsben.

Efter studier ved Yale blev Edwards præst i Northampton, Massachusetts, hvorfra han indledte et omfattende vækkelsesarbejde¹¹ i 1727. Samme år giftede han sig med Sarah Pierrepont og sammen fik de 11 børn.

Evangelisten, George Whitefield, blev forgangsmand i vækkelsen 1740-41, men præster som Edwards dannede grobunden for Whitefields prædiken. Den 8. juli 1741 holdt Edwards den prædiken, der senere skulle blive hans mest berømte værk; "*Sinners in the Hands of an Angry God*"¹².

I 1747 sluttede Edwards sig til bevægelsen "Concert in prayer" og samme år udgav han bogen "*An Humble Attempt*". Efter vækkelsen i 1740-41 begyndte Edwards popularitet at falde og han mødte en del modstand¹³. En nadverstrid udløste kirkens og byens oprør og efter en afstemning, med 230 mod 23, blev Edwards afskediget d. 22. juni 1750.

Edwards døde året efter sin udnævnelse til præsident for Princeton University, d. 22. marts 1758 i Princeton, New Jersey.

Vækkelses- og bønsteologi

Concert in prayer

Edwards store passion for bøn gav sig i 1747 til udtryk ved hans tilslutning til bevægelsen "Concert in prayer". Bevægelsen havde sin oprindelse i 1744, hvor en gruppe skotske præster dedikerede sig til vedholdende bøn. Betragtninger af kirkens og menneskehedens tilstand havde skabt en længsel i dem efter vækkelse.

¹⁰ Herefter forkortet: Edwards

¹¹ "The Great Awakening" *A history of Christianity in the United States and Canada*, s. 95-100.

¹² Denne prædiken blev et stjerneeksempel på teologien i First Great Awakening, og prototypen på en typisk vækkelsesprædiken fra samme periode.

¹³ Se yderligere <http://www.believersweb.org/view.cfm?id=118&rc=1&list=multi>

Disse præster havde en overbevisning om, at Gud kaldte dem, og enhver der bekymrede sig om kirkens velbefindende, til ekstraordinær bøn. Derfor forpligtede de sig på at begynde denne form for bøn samt at nøde andre til det samme. De satte de følgende to år af til at bede hver søndag morgen og aften samt at dedikere den første tirsdag i hvert kvartal til bøn. Efter de to år skulle frugten af arbejdet vurderes og aftalen ændres, hvis det var nødvendigt. Bønnesamlingerne skulle ikke offentliggøres i pressen, men ordet om samlingerne skulle spredes gennem personlige samtaler og brevvekslinger. Arbejdet blev en succes; et stort antal mennesker sluttede sig til dem, både i Skotland, England og endda i Nordamerika i større såvel som mindre byer.

Ved de to års afslutning, blev præsterne enige om at sende et brev udenlands til kristne brødre, hvor de anmodede dem om at slutte sig til disse bedemøder samt at femme dem. Nær ved 500 breve blev sendt til præster i New England med instruktioner om at videresende til Massachusetts-Bay, Conetticut, New Hampshire, Rhode Island, New York, New Jersey, Pennsylvania, Maryland, Virginia, Carolina og Georgia. Brevet indeholdt bl.a. en forespørgsel til præsterne om at overveje udgivelse af korte overtalende anvisninger over nødvendigheden af bøn. Derudover blev præsterne også bedt om jævnligt at prædike over nødvendigheden af bøn for Guds riges komme.

De udenlandske præster gik med til et forslag om at forsætte bønnen syv år endnu, idet de sagde om forslaget: *"The motion seems to come from above, and to be wonderfully spreading in Scotland, England, Wales, Ireland and North America"*¹⁴.

A Humble Attempt

Edwards greb visionen, forfattede og udgav et skrift om nødvendigheden af bøn. Bogen er lille men såvel indholdet som titlen er stor:

*"An Humble Attempt to Promote Explicit Agreement and Visible Union of God's People in Extraordinary Prayer for the Revival of Religion and the Advancement of Christ's Kingdom on Earth"*¹⁵.

I bogen tager Edwards udgangspunkt i gammeltestamentlige profetier, særligt Zakarias 8, 20-22, for at udlægge nødvendigheden af og løfterne knyttet til den bønnepraksis, som bl.a. concert of prayer var talsmand for.

¹⁴ *An Humble Attempt*, s. 7

¹⁵ Forkortet: *An Humble Attempt*

Zakarias 8, 20-22: ”*Dette siger Hærskarers Herre: På ny skal folkeslag komme, indbyggere fra store byer; indbyggere fra den ene by skal gå til den anden og sige: **Kom, lad os gå hen for at formilde Herren og søge Hærskarers Herre**; også jeg vil gå med. Så skal talrige folk og mægtige folkeslag komme for at søge Hærskarers Herre i Jerusalem og formilde Herren.*”

Ifølge Edwards handler dette skriftsted om Kristi kirkes fremtidige herlige tilstand bl.a. i form af vækst. Der skete dog ikke noget fra Zakarias’ tid indtil Kristus’, der kunne opfylde denne profeti. Edwards mener, profetien omhandler den største vækkelse og udvidelse af kirken på jord¹⁶. Ud fra Zakarias-profetien kommer Edwards frem til seks bønsteologiske pointer: (1) nødvendigheden af bøn; (2) Det gode som skal drages frem ved bøn: Gud selv; (3) hvem det er, der skal forenes i bøn; (4) karakteristika ved deres enhed i bøn; (5) måden hvorpå de bliver enige om at bede; (6) enheden i bøn som en inviterende, velbehagelig ting.

Nødvendigheden af bøn

Den fremtidige fremgang for kirken vil komme, idet en mængde mennesker fra forskellige byer beslutter at forenes i ekstraordinær bøn og søger Gud, indtil han manifesterer sig selv og velsigner menneskene sin tilstedeværelse.

Bønnens betydning i profetien er meget speciel. Udover det, at bøn nævnes gentagne gange i denne profeti, kan der trækkes paralleller til mange andre profetiske skriftsteder, hvor der tales om en ekstraordinær bønnens ånd, som nødvendigvis må gå forud for vækkelse¹⁷.

Det gode som skal drages frem ved bøn: Gud selv

De skal ”*komme for at søge Hærskarers Herre i Jerusalem og formilde Herren*”¹⁸. Det gode, de skal søge efter, er ”Hærskares Herre” selv. Det, at søge Gud, tillægges normalt en langt større værdi, end det, at søge noget *fra* Gud. ”Pray before the Lord” og ”seek the Lord”¹⁹ er derfor ikke synonyme.

Salmisten beskriver ofte, hvordan han tørster, længes efter og søger Gud²⁰. Sådan har alle Guds hellige ét til fælles: Det er de mennesker, der søger Gud!²¹ Hvis dette er den sande betydning

¹⁶ Se også Es. 60, 2-4; Es. 2.1-4; Es. 66,8 og Mika 4, 1-3

¹⁷ Særligt Zak. 12,10

¹⁸ Zak. 8,21

¹⁹ Jf. Edwards bibeloversættelse

²⁰ F.eks. Sal. 24,6; Sal. 42,3; Sal. 63,2

af at ”søge Hærskares Herre”, så vil Gud, som har skjult sig, også vende tilbage til kirken. Edwards konkluderer altså, at frasen ”søge Hærskares Herre” ikke bare betyder at bede til Gud, men at søge ham for den lovede genoprettelse af kirken.

Profeterne taler om, hvordan Gud trækker sig tilbage og skjuler sig²². Yderligere hvordan folket søger, venter, kalder på ham, samt hvordan Gud svarer bønner, idet han skal sige: ”Her er jeg” og folket skal finde ham²³. Edwards bruger disse og andre skrifter²⁴ til at vise, hvordan det giver mening for Guds folk at søge ham i bøn og vente på, at han manifesterer sig selv og sender vækkelse og genoprettelse til kirken.

Hvem det er, der skal forenes i bøn

Edwards mener, at opfyldelsen skal ske i en bestemt rækkefølge. Først vil Guds folk blive givet en bønnens ånd, som inspirerer dem til at forenes i bøn, hvor de søger Guds hjælp og nåde, udgyldelse af sin Ånd og Gudsrigets fremgang, som han har lovet. Derefter vil denne slags bøn gradvist udbredes og tiltage, idet den indvarsler en vækkelse. Vækkelsen vil være karakteriseret af mere tilbedelse og tjeneste for Gud blandt troende. Uomvendte vil vækkes, til at se deres behov for Gud og oprigtigt råbe til Gud om nåde. De vil slutte sig til den ekstraordinære søgen efter og tilbedelse af Gud. På denne måde vil vækkelsen tiltage og vokse, indtil den bliver ti gange så stor som før²⁵. På sigt vil alle verdens nationer vende om til Gud

Karakteristika ved deres enhed i bøn

Det er en synlig og frivillig enhed, som først nogle af Guds folk tager initiativ til. Dernæst vil andre med tiden villigt følge med. Mange af dem, som hører kaldet, vil ikke bare selv gå, men også udbrede kaldet til at forenes i bøn.

²¹ Sal. 24,6

²² som var det et gennemgående mønster

²³ Es 58,9

²⁴ Bl.a. Es 25,9

²⁵ Tanken om, at kirken skal blive ti gange så stor som før, har Edwards fra Zak 8,23 ”*I de dage skal ti mænd [...] sige: Vi vil følges med jer*”

Måden hvorpå de bliver enige om at bede

”Lad os gå hen” betyder ordret, oversat fra hebraisk, ”lad os ustandseligt gå hen”. På hebraisk fordobler man ofte et ord, for at skabe emfase, hvilket er tilfældet her, mener Edwards. Fordoblingen kan også indikere garantien for, at begivenheden vil finde sted. I profetien tales altså om mennesker, som bliver ved med at bede kontinuerligt og som med bestemthed vil søge Hærskares Herre.

Enheden i bøn som en inviterende, velbehagelig ting

Gud finder velbehag i sådanne initiativer til forenet vedholdende bøn blandt Guds folk. De mennesker, der gør sådan, har Guds velbehag og deres bønner vil vise sig udbytterige.

Personlig bønsspraksis

Edwards første dokumenterede interesse i åndelige ting var ved 10-års alderen, hvor han og nogle af hans kammerater byggede et bedeskur i mosen. Hér talte de ofte med Gud. I en alder af 12 år skrev Edwards om vækkelse som en erfaren kristen²⁶.

Som præst i den mest betydningsfulde kirke i Massachusetts, næst efter Boston, oplevede Edwards i december 1734 en vækkelse i sit sogn, der talte omkring 220 familier. Det startede med fem seks mennesker, der blev omvendt, hvoraf en ung kvinde fortalte alle og enhver om sin omvendelse. Aftenen forinden vækkelsen brød ud, havde Edwards mødtes med en gruppe kristne i sognet for at bede. De bad hele natten. Hele byen blev påvirket at det, der skete²⁷.

Som beskrevet ovenfor, havde Edwards en vision om, at se Guds folk forenet i bøn for vækkelse. Tanken herom var for Edwards ”*exceeding beautiful, and becoming christians*”²⁸ og han arbejdede selv hårdt for at oprejse sammenslutninger af mennesker i forenet bøn i Northampton²⁹.

Årene med personlig nedgang³⁰ kunne let have taget modet fra Edwards. I maj 1745 skrev han i et privat brev, at ”Concert in prayer” i Northampton havde været alt andet end en stor succes. Edwards troede dog på, at Gud måtte søges på baggrund af hans løfter om nåde, og han var ikke i

²⁶ Edwards er kendt som en fremmelig mand: som 6-årig studerede han latin og som 9-årig forfattede han et kortere skrift over sjælens natur.

²⁷ *Revival Fires and Awakenings*, s. 23-33

²⁸ Dette og følgende to citater: *Praying Together for true Revival*, s. 7-8.

²⁹ Startende i 1747, begyndte Edwards at kalde kristne alle steder til forenet bøn for vækkelse af hele verden. Dwight L. Moody forsøgte i 1885 at gentage Edwards kald til bøn. Yderligere læsning: *Revival Fires and Awakenings*, s. 66-67

³⁰ primært 1744-1745

tvivl om, at Gud hører bøn, selvom svaret ikke kommer, som man forventer³¹. Derfor fortsatte han arbejdet for enhed blandt kristne: *"Who knows what it may come to at last?"* Måske ville disse bedesamlinger blive brugt til, at *"open the doors and windows of heaven that have so long been shut up, and been as brass over the heads of the inhabitants of the earth, to spiritual showers."*

Edwards så ikke sin vision blive til virkelighed i hans levetid, men han beholdt visionen og håbet om, at disse "concerts of prayer" ikke var spildt arbejde. Han håbede, at de en dag ville vise sig at have haft en indvirkning i den åndelige verden og have banet vejen for en kommende vækkelse.

Utallige kristne har læst hans bøger og er blevet inspireret til vedholdende og forenet ekstraordinær bøn for vækkelse.³²

³¹ *The Most High a Prayer-Hearing God*, s. 8-10

³² Af litteraturmæssige vanskeligheder har jeg først sent opdaget, at *Praying for Revival* ikke bidrager med yderligere information i forhold til *An Humble Attempt*. Derfor ingen henvisninger til *Praying for Revival*.

Charles G. Finney

Biografi

Charles Grandison Finney³³ blev født den 29. august 1792 i Warren, Conneticut. Ved toårsalderen flyttede forældrene til Oneida County, New York. Der var ingen mulighed for gudsdyrkelse med meget få kirker og endnu færre præster. Ingen af forældrene var bekendende kristne. Undtagelsesvist hørte Finney en prædiken af en omrejsende prædikant, til stor underholdning for tilhørerne over prædikantens uvidenhed.

Finney kom i lære som advokat, Jefferson County, New York. Efter en dramatisk omvendelse i 1821, droppede Finney dog alle sine advokat-studier og dedikerede sit liv til et kald om at prædike evangeliet. I denne forbindelse læste Finney teologi og blev præst i den presbyterianske kirke.

Finney giftede sig i alt tre gange, første gang i 1824. I 1826 begyndte Finney sine vækkelsesprædikener og blev en af de helt store frontfigurer i "Second Great Awakening"³⁴. Særligt er han kendt for sine "New Means" til fremmelsen af vækkelser.

Finney blev professor i teologi, 1835 i Oberlin. Samme år holdt Finney forelæsninger fredag aften over religiøs vækkelse³⁵. Han fortsatte sin prædikenvirksomhed helt frem til et par dage før han døde af hjertestop i Oberlin den. 16. august 1875³⁶.

Vækkelses- og bønsteologi

Taylorisme og New Means

Ifølge Elit Olesen³⁷, er Finneys vækkelsesteologi et markant produkt af taylorismen, der opererer med et syndsbegreb, hvor det er op til mennesket at stoppe med at synde. Ifølge taylorismen findes der en fundamental og evig sandhed, som alle mennesker ville tilslutte sig, hvis den blev præsenteret på en forståelig måde. Det er netop, ifølge Finney, vækkelsesforkyndelsens opgave, ved hjælp af visse midler, at oversætte teologiske læresætninger i en tiltale, der appellerer umiddelbart til folkemasserne.

³³ Herefter forkortet Finney

³⁴ Se Olesen: *De frigjorte og trællefolket*, s. 45-78 og Blumhofer: *Modern Christian Revivals*, kap. 5

³⁵ Heraf bogen *Lectures on Revival of Religion*

³⁶ For flere biografiske data se *A Biography of Charles Grandison Finney*

³⁷ *De frigjorte og trællefolket*, s. 55

Taylorismen er udtryk for den opløsning af den klassisk calvinske teologi, som fandt sted i disse år. Således blev også Jonathan Edwards hovedværk *Sinners in the Hands of an Angry God* afløst af Finneys prædiken, med den programmatisk titel *Sinners Bound to Change Their Own Hearts*. I denne prædiken fortæller Finney en lignelse, som illustrerer hans vækkelsesteologi;

En mand kommer gående nær afgrundens rand, ved Niagra Falls, uden at overveje den livsfare, han er i. En forbipasserende bemærker situationen og råber: Stands! Derved vækkes manden fra sin manglende virkelighedserkendelse, træder et skridt væk fra afgrunden og redder livet.

Fire momenter gør sig gældende i ovenstående lignelse om en omvendelse.

(1) Evangelisten	= den forbipasserende
(2) Vækkelsesforkyndelsen	= ordet "stands!"
(3) Helligåndens tilskyndelse	= ordets indvirkning på drømmeren
(4) Synderens omvendelse	= det afgørende skridt væk fra afgrunden

Det må bemærkes hvordan Finney, i denne lignelse, lægger stor vægt på viljens frihed; idet drømmeren bliver oplyst om sandheden, *vælger han selv* at træde væk fra afgrunden. Finney ønsker dog på ingen måde at blive kaldt armenianer eller sammenlignet med metodisterne, men advarer imod, at lægge *for* stor vægt på viljens frihed og dermed underbetone Helligåndens indflydelse.

I nært samspil med lignelsen ovenfor, pointerer Finney, at vækkelse ikke er noget mirakel. Kristne kan ikke passivt vente på, at Gud griber ind. I modsætning til et gudsgivent mirakel, er vækkelse snarere "*a purely philosophical result of the right use of the constituted means*"³⁸. Visse midler "New Means" udvirker altså et bestemt resultat, og mennesket må gøre alt, hvad det med disse midler kan, for at fremme vækkelse og lede mennesker væk fra afgrundens vej. Finney selv var overbevist om, at det væsentligste middel var evangelisten selv, hans personlige udstråling og adfærd i forsamlingen samt forkyndersproget³⁹. Af andre midler⁴⁰, som Finney mener, fremmer vækkelse, bør særligt nævnes "Prayer meetings" forud for møder og vækkelseskampagner. Måske skulle disse møder, ud over at være oprigtig bøn om Guds indgriben, også virke som en træning af det bønneteam, der skulle medvirke ved de kommende kampagner. Også offentlig bøn var et af

³⁸ *Lectures on Revivals of Religion*, s. 13.

³⁹ Finney havde selv en markant fremtoning og utraditionel facon. Foruden gennemborende øjne og naturlig autoritet besad han en provokerende stil. Måske er dette netop Finneys væsentligste middel, grundet en aversion for barndommens indtryk af prædikanter som inkompetente, uvidende og kedelige.

⁴⁰ Udover de nævnte midler også: Eftermøder, bodsbænken, møderækker og sang.

Finneys midler. Ved offentlig bøn medvirkede forsamlingen aktivt og skridtet til offentlig omvendelse formindskedes.

Alle midlerne tjente et og samme mål: omvendelsen. Viljen og valget var genveje hertil og synderen skulle helst omvendes på stedet. Finney advarer mod at forvente følelser. Følelser er sekundære og ikke nødvendige, for at sand omvendelse kan ske⁴¹.

Sejrende bøn

Sandhedens ord, vækkelsesforkyndelsen, i ovenstående lignelse "Stands!", må leve side om side med bønne for vækkelse, siger Finney⁴². Disse to kan ikke fungere uden hinanden. Grundlæggende gives der blot to midler til at fremme vækkelse. *Sandheden* kan øve indflydelse på mennesker og *bønne* på Gud. Ikke forstået således, at Guds sind kan ændres ved bøn, men at der sker en omfattende ændring *i mennesket*. Herved banes der vej for, at Gud kan skænke den velsignelse, han hele tiden har ønsket at give. Bøn er lige så essentiel for fremmelsen af vækkelse, som sandheden. Det nytter intet at forkynde og bruge alle de andre midler, hvis ikke bønne har en lige så stor plads. "*Sometimes it happens that those who are the most engaged in employing truth, are not the most engaged in prayer. This is always unhappy. – for unless they, or somebody else, have the spirit of prayer, the truth by itself will do nothing but harden men in impenitence.*"⁴³

Den sejrende bøn, som Finney taler om, er ikke en hvilken som helst bøn. Den har helt bestemte karakteristika. For det første må den sejrende bøn være en *målrettet* bøn. Den, der beder, skal fokusere på én ting og derefter sætte hele sin iver ind på at nå dette mål. Man kan ikke bearbejde mange forskellige emner i bøn og samtidig bede effektivt, mener Finney.

Bøn må nødvendigvis også være i overensstemmelse med *Guds vilje*. Når den, der beder, ved sig sikker i, at hans bøn er i overensstemmelse med Guds vilje, kan han bede i *tro*. Fire kilder giver bevis for at bønne kan baseres på tro; bibelske *løfter*, bibelske *profetier*, *forsyn*⁴⁴, *Helligånden*. Sejrende bøn er *vedholdende* bøn. Man må presse på overfor Gud, hvilket Gud *selv* påbyder mennesket. Man må ikke give ham hvile, før han besvarer bønne. Sejrende bøn er altså vedholdende bøn for én bestemt ting, som man beder for i tro, uden at tvivle. Dette kan man, når man véd sig sikker på, at bønne er efter Guds vilje, og at man derfor også vil få det, man beder om.

⁴¹ *A Biography of Charles Grandison Finney*, s. 29

⁴² *Lectures on Revivals of Religion*, s. 53

⁴³ *Lectures on Revivals of Religion*, s. 53

⁴⁴ Dét nogle vil kalde profetier, kundskab

Finney taler ofte om *bønnens Ånd*⁴⁵, som leder den kristne i bøn. Ledelsen gælder både hvad man skal bede om og hvordan. Den, der har bønnens Ånd, oplever med sine egne følelser⁴⁶ og sind noget af, hvad Gud føler. Gud føler stærkt, så hvorfor skulle den kristne ikke også føle stærkt omkring, hvad Gud ønsker de skal bede for, argumenterer Finney. Uden at have følelserne med i bønnen, ville den bedende hurtigt opgive og udmattes. Følelserne hjælper den bedende til at være udholdende og fokuseret. Om vigtigheden af, at eje bønnens Ånd, siger Finney: *"Let it never be forgotten, that no Christian ever prays aright, unless led by the Spirit [...] nothing good will be done without his influences. No praying or preaching will be of any avail without him."*⁴⁷

Personlig bønsspraksis

Efter Finneys overbevisning, ville alle andre midler falde til jorden, hvis ikke der var bøn. Hans første bestræbelser, hvor end han kom frem, var derfor at sikre sammenhold i bøn for udgydelsen af Helligånden⁴⁸. Hvor bedemøder ikke fandtes, måtte de straks dannes. Også Finney selv holdt ugentlige bedemøder, udover sin almindelige prædikenaktivitet.

Forud for ethvert vækkelsesmøde, måtte der være et bedemøde. Det var ikke ualmindeligt, at nyligt omvendte brugte hele nætter i bøn for de ufrelste sjæle. Enhver, der var i berøring med Finney, blev opfordret til at bruge meget tid på personlig afsondret hengivelse i bøn⁴⁹. Finney selv vidner om sin fuldstændige afhængighed bønnens Ånd. Skilte han herfra, bare én time, mistede han for en tid al sin overtalelsesevne og kraft til at prædike for mennesker⁵⁰.

Side efter side vidner Finneys selvbiografi en usædvanligt bedende mand. Han levede i bøn, kæmpede, overgav sig og tilbad i bøn. Alt blev henlagt til Gud i bøn. Ikke sådan at forstå, at Finney aldrig havde problemer med at bede. Som eksempel kan fremhæves tiden med kolera, hvor Finney var nødt til at rejse væk for en tid, for at komme sig helt. Situation førte ham ud i mange overvejelser. Han kæmpede inderligt med Gud og sig selv og brugte megen tid på bøn og selvransagelse. Efterfølgende omtaler Finney denne tid som noget, der førte ham til et dybere niveau af bøn og helligt samvær med Gud. *"Jeg var meget utilfreds med min egen mangel på stabilitet i tro og kærlighed [...] jeg følte mig ofte svag overfor fristelsen og havde brug for dage*

⁴⁵ Bønnens Ånd er ikke menneskets egen ånd, men Guds Ånd.

⁴⁶ Underbetoningen af følelser når det gælder omvendelsens valg, modsvares nu af en besynderlig stærk vægtlægning på samme i forbindelse med bøn.

⁴⁷ *Lectures on Revivals of Religion*, s 99

⁴⁸ Jf. ovenstående udredning om hvor vigtig bønnens Ånd er for effektiv bøn

⁴⁹ se f.eks. *Vækkelse*, s. 36-37

⁵⁰ *A Biography of Charles Grandison Finney*, s. 23

*med faste og bøn. Jeg havde også brug for megen tid til at vurdere mit eget gudsforhold for at genfinde det fællesskab med Gud, som ville sætte mig i stand til at arbejde effektivt for fremmelse af vækkelser [...] Sådanne perioder var hyppige den vinter og resulterede i en vældig fornyelse af min åndelige kraft*⁵¹.

Såvel personligt, som i sit arbejde som præst og vækkelsesforkynder, har bøn og bedemøder fyldt utrolig meget i Finneys liv⁵². Trods sine udtalelser om vækkelse som et rent filosofisk fænomen, der fremkommer ved menneskers brug af bestemte midler, vidner både Finneys teologi og livshistorie om nødvendigheden af bøn for fremkomsten og opretholdelsen af vækkelser. Fra Finneys omvendelse⁵³ og indtil sin død levede han et liv i bøn.

Eftervirkninger

Wesley Duewel agter Finneys indflydelsessfære højt⁵⁴; Andre har sikkert evangeliseret for flere mennesker, haft større numerisk resultat eller været i berøring med flere geografiske områder. Men ingen anden person har, ifølge Duewel, nogensinde påvirket den kristne verden til vækkelse, som Finney har. Han ydede et enormt bidrag til genuin vækkelse og er, mere end nogen anden evangelist, blevet brugt af Gud til at kalde mennesker til dyb længsel efter Gud og sejrende bøn. Ifølge Duewel, er *Lectures on Revival of Religion* samt *Memoirs of Rev. Charles G. Finney* nogle af Guds største og vigtigste redskaber i kaldelsen af kristne, som skulle forberede Herrens vej for Prayer Meeting Revival (1857-59).

Edwards og Finney

Såvel Edwards som Finney har via deres arbejde effektueret større fokus på nødvendigheden af bøn forud for vækkelse. Bevæggrundene må dog siges, at være afvigende. Edwards argumenterer for, at Gud gennem skrifterne har forudsagt og lovet, at vækkelse skal ske på denne måde. Finney derimod lægger vægten på, at forberedelsesarbejdet er spildt, hvis Gud ikke støder til med sin velsignelse. Begge mænd har levet deres liv i bøn, men særligt Finney betoner sin personlige afhængighed af bønslivet. Finney kategoriserer bønningen om vækkelse, som ét ud af *flere* midler til

⁵¹ *Vækkelse*, s. 151-152

⁵² *Revival Fire*, s. 94-124

⁵³ Se f.eks. *Vækkelse*, s. 8-18; 26-29

⁵⁴ *Revival Fire*, s. 126

fremmelse af vækkelse, hvor Edwards må siges at kategorisere bønnen som midlet til fremmelse af vækkelse.

Prayer meeting revival

Vækkelsesforløbet

Prayer meeting bevægelsen startede i New York 1857, da lægmanden Jeremiah C. Lamphier⁵⁵, med sin stærke nød for uomvendte sjæle, begyndte at invitere til et ugentligt bedemøde⁵⁶. Møderne blev holdt ved middagstid i en gammel hollandsk kirke på Fulton Street, New York City, det første den 23. september 1857. Da mødet startede kl. 12 mødte kun én op, ud af en befolkning på over en million – Lamphier selv. En skuffelse må have fyldt Lamphier. Efter en halv time, hørte han dog fodtrinene af én mand mere. I løbet af de næste minutter, havde seks mænd sluttet sig til Lamphier i bøn. Den følgende onsdag mødte 20 mænd op til bøn og tredje onsdag mellem 30 og 40.

Efter bare tre uger blev det besluttet, at fordi møderne var så opmuntrende, skulle de holdes dagligt.

Den 14. oktober kollapsede USA's omfattende banksystem og man oplevede pludselig en hård økonomisk krise. Tusindvis af mennesker mistede deres arbejde, og folkemasser indtog gaderne med bannere for at tigge brød. Velhavende mænd blev praktisk talt ruineret på en dag og mord – og selvmordsraten steg, tillige med antallet af prostituerede⁵⁷. Nu begyndte folk for alvor at søge til bønne-møderne. Den 14. oktober kom over 100 mand for at bekende deres synd og søge Kristus.

Mennesker strømmede til. Nogle for at søge frelse, andre blot for at slå tiden ihjel. Snart blev Fulton Street kirken for lille, og møderne flyttedes til den største hal i byen, der havde siddepladser til 4000 mennesker.

Den store tilgang til møderne inspirerede indtil flere redaktører af store New York-aviser til at udforske og rapportere fra møderne. Snart fulgte yderligere aviser andre dele af landet. Den 20. marts 1858 sagde New York Times bl.a. følgende om vækkelsen:

“The great wave of religious excitement which is now sweeping over this nation, is one of the most remarkable movements since the Reformation [...] This matter is an absorbing topic.

⁵⁵ Oprindelig forretningsmand.

⁵⁶ I samme måned begyndte fire unge irske mænd et ugentligt bedemøde i landsbyen Connor, Ballymena. Møderne regnes for ophav til den vækkelse, der spredtes til de fleste byer i Nordirland, 1859. 100.000 blev omvendt, jf.: http://en.wikipedia.org/wiki/Christian_revival
Lamphiers møder var målrettet forretningsfolk, så de fik mulighed for at stoppe op i deres hverdag og vende sig til Gud. Heraf kaldes vækkelsen også ”businessmen's revival”

⁵⁷ *The Great Awakening of 1857-1858*, s. 1.

*Churches are crowded; bank-directors' rooms become oratories; school-houses are turned into chapels; converts are numbered by the scores of thousands. [...] we have seen in a business quarter of the City, in the busiest hours, assemblies of merchants, clerks and working-men, to the number of some 5,000, gathered day after day for a simple and solemn worship[...] It is most impressive to think that over this great land tens and fifties of thousands of men and women are putting to themselves at this time in a simple, serious way, the greatest question that can ever come before the human mind: "What shall we do to be saved from sin?"*⁵⁸

Også andre lignende bedemøder startede op i New York ved middagstid, som følge af Fulton Street, foruden mange ved aftenstid. Mange forretningsfolk og en hel del arbejdere valgte at holde deres frokostpause til bedemødet. Mødet varede præcis en time, men enhver var fri til at komme og gå. Det var almindelig praksis først at starte med en salme. Derefter kunne enhver bede, dog kun 5 minutter ad gangen så andre også havde muligheden. De bad for omvendelse, for byen, for helbredelse af syge samt for hjælp til ærligt forretningsarbejde⁵⁹. Vidnesbyrd om besvarede bønner fik også deres plads til møderne. Efter seks måneder tiltrak møderne over 10.000 forretningsfolk, som bekendte synd, blev frelst og bad for vækkelse.

Disse møder førte på flere måder forvandling med til byen. Mange handels- og forretningsfolk rettede op på deres forhold til Gud og forretninger. Gæld, opsamlet over flere årtier, blev tilbagebetalt og de, der havde opkrævet for mange penge, ydede kompensation. Selv kriminalitetsraten faldt hen over vinteren 1857-58⁶⁰.

På toårsdagen for det første bedemøde på Fulton Street rejste en mand sig til et møde i Boston og vidnede således om sin rejse fra Omaha, Nebraska: *"On my journey east I have found a continuous prayer meeting. We call it about two thousand miles from Boston to Omaha, and here was a prayer meeting about two thousand miles in length."*

Finney har sagt om vækkelsen, at vinteren 1857-58 vil blive husket som et tidspunkt, hvor en mægtig vækkelse sejrede. Den fejede hen over landet med en sådan kraft, at der i perioder blev regnet med omtrent 50.000 omvendelser ugentlig. James Edwin Orr⁶¹ har efter grundige undersøgelser skønnet, at ud af en befolkning, på mindre end 30 millioner blev én million mennesker omvendt i perioden 1858-59⁶². Disse mennesker blev oprigtigt omvendt, solidt og varigt.

⁵⁸ *The Great Awakening of 1857-1858*, s. 5-6

⁵⁹ Grundet de økonomiske omstændigheder var dette en større udfordring

⁶⁰ Den havde været forventet stigende, under de gældende forhold.

⁶¹ 1912-1987. Evangelist, Professor i vækkelseshistorie ved Fuller Seminary's School of World Mission 1966-1981.

⁶² *The Great Awakening of 1857-1858*, s. 7

Prayer Meeting Revival var lægmandsdomineret i en sådan grad, at de almindelige præster blev overskygget. Præsterne hjalp til med rådgivning og vejledning, men det var lægfolket, der bar arbejdet. Denne lægmandsvækkelse foregik ikke i et hjørne af kirken, men gennemsyrede hverdagslivet, på såvel arbejdet som i hjemmet.

Tiden før vækkelsen

Nedgangstider

De tolv år op til vækkelsen var nedgangstider for det religiøse liv i USA. Det havde været en tid med velstand, hvor folk søgte materielle goder i stedet for Gud. Kirkerne tømtes for mennesker og fyldtes af verdslighed.

En gruppe kristne var begyndt at bekymre sig, om den materialisme, der gennemsyrede deres land samt om deres børn, som skulle vokse op uden at kende Gud. De begyndte at bede Gud om, at han måtte bryde kærligheden til penge og sende en ny vækkelse til landet. Bønnesamlinger i stil med Jonathan Edwards' *concerts of prayer* dannedes ud over USA og Canada. Både metodister, baptister og presbyterianere opfordrede deres medlemmer til at bede Gud om endnu en vækkelse til landet.

I maj 1857 udgav den presbyterianske kirke "New School" et skrift med titlen "Longing for Revivals". Skriftet appellerede til forenet bøn. Allerede tidligt på året 1857 bad mange kristne om "*that the popular addiction to money-making might be broken*"⁶³. Efter krisen ramte landet, begyndte forbederne at bede mere målrettet om vækkelse.

Vækkelse i Hamilton, Vest Canada

I Ontario 1857 voksede antallet af bedemødebevægelser. En metodistisk læge og hans kone, Walter og Phoebe Palmer fra New York, kom i august – september til Ontario for at holde en række møder, der viste sig særdeles succesfulde. På hjemrejsen blev de forsinkede i Hamilton, hvor de indkaldte til et bedemøde den 8. oktober. Et stort antal mennesker mødte frem⁶⁴ og Walter og Phoebe følte sig tilskyndede til at bede om en udgydelse af Helligånden. Et endnu større antal mennesker mødte frem den følgende dag og vækkelsen tog hurtigt fart. Snart meldtes det om

⁶³ *The Great Awakening of 1857-1858*, s. 3

⁶⁴ 65 personer

mellem 20 og 45 omvendte pr. dag. Den pludselige vækkelse i Hamilton spredtes snart over hele lokalsamfundet og store dele af landet. Alle kirkeretninger meldte om stigende medlemstal. Orr mener, at denne canadiske vækkelse var med til at opflamme Prayer Meeting Revival i USA⁶⁵.

De første tegn på vækkelse i USA

De fleste vil betegne begivenhederne på Fulton Street i New York som begyndelsen på vækkelsen. Der er imidlertid mange tegn på, at vækkelsen allerede var brudt ud på det tidspunkt, hvor Jeremiah Lamphier begyndte med sine møder. De sorte slaver i Charleston, South Carolina, havde deres egne kirker⁶⁶. Her var vækkelsen et faktum allerede i sommeren 1857⁶⁷. En af disse menigheder⁶⁸ var i 1857 begyndt at bede for en åndelig vækkelse og ventede på en udgydelse af Helligånden. En aften da præsten Dr. John L. Girardeau ledte bønner, følte han som om der gik et strømskød igennem ham, og han sagde: "The Holy Spirit has come. We will begin preaching tomorrow evening"⁶⁹. Han sendte menigheden hjem, men ingen ville gå. Så begyndte han at tilskynde dem til modtagelse af evangeliet. Det blev midnat, før Girardeau igen kunne sende menigheden hjem. De efterfølgende otte uger prædikede Girardeau for folkemængder på 1500 til 2000 personer, hvor både sorte og hvide blev omvendt.

Ikke kun de sorte kirker oplevede vækkelsen i denne tid. Også Boston⁷⁰ oplevede en massiv opblomstring, foruden kirker i Tennessee, Pennsylvania, Iowa, Californien, Connecticut, Virginia, New England m.fl.

Krisens indvirkning på vækkelsen

Den strenge økonomiske krise i oktober 1857 kan tydes som et svar på den megen bøn om, at Gud måtte bryde nationens kærlighed til penge. Materialismen mistede på brutal vis sit herredømme i mange menneskers liv.

Nogle mente at krisen var et udtryk for Guds straf over en nation, der havde gjort mammon til deres Gud⁷¹. Imod dette redegør Orr for, at vækkelsen ikke var forårsaget af krisen⁷²; Bedemøderne

⁶⁵ *The Great Awakening of 1857-1858*, s. 2

⁶⁶ Oftest med hvide ledere.

⁶⁷ Måske er årsagerne naturlige for, at lige ikke er særligt veldokumenteret. Slavers fremgang kan have provokeret og adgangen til medier have været begrænset.

⁶⁸ "Anson Street Presbyterian Church", med 48 sorte og 12 hvide medlemmer.

⁶⁹ *The Great Awakening of 1857-1858*, s. 3

⁷⁰ Her prædikede Finney fra efteråret 1856 til april 1857

i New York, som blev omdrejningspunktet i vækkelsen, begyndte tre uger før krisen. Inden for to måneder var krisen ovre, hvorimod vækkelsen først officielt begyndte yderligere måneder derefter. Det var altså ikke krisen, men bedemøderne, der skabte vækkelsen, mener Orr⁷³.

Frugten af vækkelsen

Kirkerne i USA drog stor nytte af vækkelsen. Søndagsskolerne blomstrede op og mennesker strømmede bogstavelig talt til kirkerne. Da vækkelsen var på sit højeste omvendtes omkring 50.000 mennesker om ugen. Over en periode på to år⁷⁴ sluttede gennemsnitligt 10.000 mennesker sig ugentligt til kirkerne. Det fulde antal omvendte oversteg dermed en million mennesker. Sammenlignet med antal kirkemedlemmer før vækkelsen på omkring fire millioner, giver dette en stigning i antal kirkemedlemmer på ca. 25 %. Med et samlet befolkningstal på ca. 30 millioner er ca. 3,3 procent af befolkningen blevet omvendt over en periode på bare to år.

Som Orr udtrykker det, er Prayer Meeting Revival knap husket af sekulære historikere i dag. Dog er vækkelsen sandsynligvis den største af de tre store vækkelser, USA har oplevet⁷⁵. Prayer Meeting Revival inspirerede mennesker, i mange lande, til bøn og antændte således vækkelse over hele kloden i årene 1857-1860⁷⁶.

Under "First Great Awakening" satte Jonathan Edwards gang i en massiv evangelisationsbevægelse. Det samme kan siges om Charles Finney m.fl. under "Second Great Awakening". Begge disse bevægelser blev hovedsagligt ledt og båret af præstestanden. Denne tredje store vækkelse "Third Great Awakening" adskiller sig fra de andre ved, at det var lægfolket, der rykkede ud på missionsmarken^{77, 78}.

⁷¹ Inklusiv Samuel I. Prime, se *The Great Awakening of 1857-1858*, s. 1.

⁷² *The Great Awakening of 1857-1858*, s. 1.

⁷³ Sml. Lindhardt

⁷⁴ Backholer regner denne periode for 18 måneder. Orr regner med to fulde år. Se: *150 Years of Revival*, s. 5 og: *The Great Awakening of 1857-1858*, s. 7.

⁷⁵ Prayer Meeting Revival er også kendt som *Third Great Awakening*, foruden *Businessmen's Revival* og 1857-1858 vækkelsen. Derfor kan Orr tale om de tre store Amerikanske vækkelser.

⁷⁶ *50 Years of Revival*, s. 111

⁷⁷ I øvrigt kendetegnedes denne nye form for evangelisation særligt ved en indsnævring af målgruppen, hvor man fokuserede sin indsats på én bestemt gruppe. En ny stor amerikansk missionsbevægelse blev født ud af denne vækkelse. *150 Years of Revival*, s. 10

⁷⁸ Det opgivne pensum fra: *The revival of 1857-1858* har vist sig ikke at være brugbart i denne sammenhæng.

Pensacola Outpouring

David Yonggi Cho

En redegørelse for vækkelsen i ”Brownsville Assembly of God” må starte et helt andet sted i verden – Korea. Præsten for den, i 2007, største menighed i verden⁷⁹, David Yonggi Cho, hvis liv og gerning i særlig grad er kendetegnet af bøn⁸⁰, har altid haft Amerika tæt ved sit hjerte. Cho beretter om, hvordan han i 1991 på en møderejse til Seattle blev meget bekymret over den åndelige tilstand i USA. Han og hans menighed havde længe bedt for USA, men nu begyndte Cho at bede endnu mere om en vækkelse. Mens han bad, oplevede han Guds tilskyndelse til at sætte sin finger på et kort over USA. Han opdagede, at han pegede på byen Pensacola. Da fornemmede han, at Gud sagde til ham: *”Jeg vil sende en vækkelse til kystbyen Pensacola, og den kommer til at spredes som en ild, indtil hele Amerika er blevet fortæret af den.”*⁸¹. Fire år senere skulle det vise sig at Cho’s profeti gik i opfyldelse i ”Brownsville Assembly of God”.

Vækkelsesforløbet

I 1993, to år før vækkelsen brød ud, begyndte præsten for ”Brownsville Assembly of God”⁸², John Kilpatrick, at lede sin menighed til at bede – med tiden særligt for vækkelse. Under en formiddagsgudstjeneste, på fars dag, den 18. juni 1995, brød vækkelsen ud. Det var gæstepredikanten Steve Hill, der talte. Omkring 1000 mennesker kom frem til forbøn efter prædikenen. Hundreder følte sig tilskyndede til enten at forny deres tro på Gud eller omvende sig for første gang.

For at kunne rumme og imødekomme de tusindvis af mennesker, der søgte møderne, åbnede kirken med tiden dørene for vækkelsesmøder onsdag til lørdag. Tirsdag aften vedblev dog at være

⁷⁹ I 2007 var medlemstallet på 830.000 personer. Dr. Jeff Hammond, en australsk født missionær i Indonesien, rapporterer om menigheder på over 1 million mennesker i Indonesien (Århus, oktober 2008).

⁸⁰ Cho og hans menighed i Seoul, Korea har oprettet adskillige ”prayer mountains”, hvor mennesker er i bøn og faste 24 timer i døgnet. Det er ifølge Daniel Bernard (*Praying up a Storm*, s. 51) alle disse bønner, der er årsagen til, at kirken dér tæller en million medlemmer.

⁸¹ *Ilden fænger*, s. 7

⁸² ”Brownsville Assembly of God” er en pinsemenighed. Siden 1906 og vækkelsen ud fra Azusa Street, Los Angeles, har pinsebevægelsen spredt sig ud over hele verden. Assemblies of God er én ud af to hovedretninger inden for bevægelsen. Se mere: Assemblies of God – Statement of Fundamental Truths; Blumhofer: *Modern Christian Revivals*, s. 145-157; Madsen: *Genoprettelse*, s. 219-49

helliget bøn. Kirken samlede fortsat cirka 1000 mennesker til forbøn for bestemte emner uge efter uge.

I 1997 begyndte vækkelseslederne med succes at rejse til forskellige amerikanske stater og holde vækkelseskampanjer. De kaldte dem *Awake America*. Kirken oprejste også en skole til oplæring af nye vækkelsesledere, *Brownsville Revival School of Ministry*. I efteråret 2000 havde cirka 1000 mennesker deltaget i skolens undervisning⁸³.

Da Steve Hill kom til Brownsville i 1995 havde han planlagt fem prædikener. Han blev der i fem år. Den primære del af vækkelsen ebbede ud, da Hill i 2000 rejste videre. Kilpatrick trak sig tilbage som seniorpræst i 2003, for at danne sit eget evangelisationsforbund.

Gennem de år vækkelsen stod på har knap 200.000 mennesker hævdet at være blevet omvendt i Pensacola⁸⁴. I løbet af 3 år faldt kriminalitetsraten knap 20 procent⁸⁵. I det øvrige USA steg raten med 1 procent både i 94-95 og 95-96⁸⁶. Mennesker fra hele verden har strømmet til Brownsville for at smage på vækkelsen og om muligt bringe inspiration og fornyelse med hjem til egne menigheder. Som følge heraf er mindre vækkelser brudt ud rundt omkring i verden⁸⁷.

John Kilpatrick

John Kilpatrick blev født 1950 i Columbus, Georgia. Da han var otte år gammel forlod hans far familien første gang, blandt andet fordi moderen var begyndt at komme i en lokal pinsekirke. Den dag faderen rejste og den unge Kilpatrick naturligvis var tynget og bange, havde Kilpatrick en særlig oplevelse. I søndagsskolen havde han lært at man kunne bede, så Kilpatrick bad: "Herre, jeg har snart ingen far mere". Da mærkede han ligesom en hånd på sin skulder. Han vidste, at det var Gud, der hørte hans bøn. Kilpatrick hørte en stemme: "*Vær ikke bange. Jeg vil tage mig af dig og være din far.*"⁸⁸

Faderen efterlod sig mange smerter hos Kilpatrick, som fulgte ham siden. Kilpatrick udtrykker det senere således: "*Det faktum, at vækkelsen brød ud i Brownsville Assembly of God netop på fars dag, er en ekstra dejlig velsignelse fra Gud til mig.*"⁸⁹

⁸³ Brownsville Revival, http://en.wikipedia.org/wiki/Brownsville_Revival

⁸⁴ Brownsville Revival, http://en.wikipedia.org/wiki/Brownsville_Revival

⁸⁵ *Praying up a Storm*, s. 52

⁸⁶ *Ilden fænger*, s. 133

⁸⁷ Brownsville Revival, http://en.wikipedia.org/wiki/Brownsville_Revival

⁸⁸ *Ilden fænger*, s. 15

⁸⁹ *Ilden fænger*, s. 20

Som 14årig deltog Kilpatrick, sammen med de andre drenge i kirken, i ugentlige bedemøder som mændene i kirken tog initiativ til. Møderne blev senere holdt dagligt. Hér blev den grundvold i bøn lagt for Kilpatrick, som skulle gøre en stor forskel for ham, som voksen præst i Brownsville⁹⁰.

En formiddag i en skoletime bad Kilpatrick Gud om, at blive fyldt af Helligånden. Dér, midt i timen, havde Kilpatrick endnu en oplevelse med Gud, der kom til at forandre og forme hans liv. Gud talte til ham med en hørbar stemme, i hans venstre øre, og kaldte ham til at forkynde Guds ord⁹¹. Da Kilpatrick kom hjem til sin mor, havde hun haft besøg af en ukendt kristen dame, der ville sælge donuts. Som damen skulle til at gå, stoppede hun op og fortalte moderen præcis det samme om Kilpatrick, som han selv havde hørt Gud sige til ham tidligere på dagen; Kilpatrick var kaldet til at forkynde Guds ord.⁹²

I 1982 blev Kilpatrick ansat som præst i "Brownsville Assembly of God". Efter de første syv år med vækst i kirken så de et behov for at udvide faciliteterne og bygge en ny større bygning. De næste tre år var menighedens bøn og ressourcer primært fokuserede på opførelsen af bygningen. Men Kilpatrick knytter senere en kommentar til; "*Lidet vidste jeg, at Gud var mere interesseret i at rejse et bedehus, end han var i en ny kirkebygning af mursten og mørtel.*"⁹³ Kirken havde på mange måder succes; et fint fremmøde, gode gudstjenester, alle kunne lide det. Alligevel manglede der noget. Golf-krigen brød ud januar 1991 i samme uge, som den nye kirkebygning stod færdig. Mens kampene stod på, var mange mennesker i bøn, siger Kilpatrick⁹⁴. Men da den sluttede, faldt amerikanerne hurtigt tilbage til deres gamle selvtilstrækkelige holdning.

Bedehuset bygges

Trods succesen var Kilpatrick frustreret. Noget var ikke, som det skulle være, så han brugte to år på selvransagelse og bøn⁹⁵. Kilpatrick vidste, der var mere, og han søgte det.

⁹⁰ Kilpatrick drog også stor nytte af andre erfaringer fra Riverwiew pinsekirke. Bl.a. bibelstudie og et livslangt mentorforhold til præsten. Daglige bønnemøder i kirken blev nøglen til en særlig åndsudgydelse.

⁹¹ *Ilden fænger*, s. 24-25

⁹² Karismatiske oplevelser har i høj grad været bevæggrund og belæg for mange af vækkelsesledernes handlinger og forståelse af vækkelsen.

⁹³ *Ilden fænger*, s. 47

⁹⁴ *Ilden fænger*, s. 48

⁹⁵ Ca. 1991-1993

Kilpatrick besluttede i august og september 1992, at udskifte søndag aftenens prædiken med forbøn for alle, der ville modtage Helligånden. Den første aften kom mere end 100 til forbøn. Aftenen efter mere end 60. Mange flere mennesker kom frem med andre ønsker til forbøn.

Kilpatrick begyndte at grunde over skriftstedet *"Mit hus skal kaldes et bedehus"*⁹⁶ og opdagede, at bønnen fyldte den allermindste plads ud af alt, der foregik i kirken. Dette førte til beslutningen om, at der måtte gøres noget. Kilpatrick konverterede definitivt søndag aftenes gudstjenester til bedemøder. Strategisk opdelte han folk i grupper og brugte særlige bannere, som retningsbestemmere for bedeemnerne. I alt var der 12 bannere; åndelig krigsførelse, familier, sjæle, ledere, helbredelse, menighedsledere, Jerusalems fred, skoler, tjenester i menigheden, vækkelse, børn samt overlevende i katastrofer.

Flere og flere begyndte at komme til de ugentlige bedeaftener. Antallet af fremmødte steg med 20 procent søndag aften, i sammenligning med de almindelige formiddagsgudstjenester. Bønnen blev hurtigt en integreret og uundværlig del af menighedens aktiviteter, som gennem de næste 2½ år skulle lægge grunden til vækkelsen.

Kort tid før vækkelsen brød ud, oplevede Kilpatrick den velsignelse og inderlighed i sit forhold til Gud, som han havde længtes efter. Han undrede sig derfor over, at vækkelsen ikke kom, som han havde forventet. Kilpatrick mente det var skyldtes en lille gruppe mennesker, som betvivlede den retning, menigheden var ved at tage. De var ikke tilfredse med alle bedemøderne. Kilpatrick bekendte for Gud, at hvis menigheden ikke ønskede vækkelse, ville han sige op. Hellere en lille menighed på 50 mennesker, der ønskede at møde Gud, end en stor på 2000, der var ligeglade. Da vækkelsen kom til Brownsville, besluttede 20-25 mennesker at gå, mens omkring 1800 blev. Vækkelsen kom, siger Kilpatrick, *"delvist på grund af vores hengivenhed til bøn og til så konsekvent og udholdende at komme sammen i "Bønnehuset"*⁹⁷

Mennesker med alle slags baggrund og fra alle samfundslag blev tiltrukket af Brownsville vækkelsen. Millionærer, homoseksuelle, mordere, hekse, udbrændte kristne, narkomaner, hjemløse, m.fl.. Mange er blevet radikalt omvendt, mirakuløst helbredt eller kraftigt fornyet som følge af vækkelsen i Brownsville. *"Det har været en vækkelse som Whitefield eller Finney oplevede den"*, siger Kilpatrick⁹⁸. Hver aften har Steve Hill med succes kaldt frem til omvendelse og forbøn efter prædikenen. Kilpatrick udtrykker, at det har været som at høre en af historiens store

⁹⁶ Matt.21,13

⁹⁷ *Ilden fænger*, s. 74

⁹⁸ *Ilden fænger*, s. 81

vækkelsesprædikanter, som Finney, Moody eller Whitefield, på grund af Hills store nød for fortabte sjæle⁹⁹.

Vækkelsesteologi

Steve Rabey, en iagttager af vækkelsen i Pensacola, har set på sammenhænge og afvigelser mellem Finneys og Brownsvilles vækkelsesteologi.

I århundreder har kristne verden over bedt for vækkelse, men Finney regnede med, at mennesker kan gøre mere end blot at bede: de kan forberede og planlægge. Til tider talte Finney så metodisk, om midlerne i processen for at fremme vækkelse, at det kunne lyde som om, Gud slet ikke havde noget med sagen at gøre. Som beskrevet tidligere, mente Finney dog ikke, at midlerne havde nogen effekt uden Guds velsignelse. Derfor spillede bøn en vigtig rolle. Lederne af Brownsville var enige med store dele af Finneys vækkelsesteologi, men ville dog nødig sammenlignes for nøje med ham.

Michael Brown, Brownsvilles førende ekspert inden for vækkelseshistorie- og teologi, taler på størstedelen af menighedens vegne, når han hævder, at sand vækkelse er "a God thing"¹⁰⁰. Man kan ikke planlægge en vækkelse, mere end man kan planlægge et jordskælv, mener Brown. Han sammenligner forskellene i Finneys og Brownsvilles vækkelsesteologi med, hvordan man sejler en båd: Finney foreslår, at man anskaffer sig en tunet påhængsmotor, sejler ud på bølgerne og beder Gud om at velsigne indsatsen. Brown ville hellere sætte sejl og vente på, at Guds Ånds vind skulle blæse. Hvis båden ikke begyndte at sejle, ville Brown begynde at ro. Som han siger: "*We have to do what we can until the wind comes. Pull the oars and row, but don't call it revival.*"¹⁰¹

Kilpatrick er enig: "*Ingen vækkelse kommer på grund af menneskelig indsats*"¹⁰². Dog mener han, at mennesker kan anvende forskellige principper til at skabe en atmosfære, hvor Gud kan virke mægtigt og sende vækkelse. De vigtigste principper er vedholdende bøn; en fast grundvold på skrifterne og gudfrygtig visdom; det at forvente en berøring af Gud i tro på hans løfter; hengivenhed til Helligåndens ledelse og vilje; at lære at være hyrde i åndsudgydelsen samt fortsat bøn for de uomvendte.

Det er Kilpatricks overbevisning, at en forpligtelse til bøn både kollektivt og individuelt er uundværlig, for at Gud kan berøre mennesker på den måde, han gør i vækkelser. "*Historiens*

⁹⁹ *Ilden fænger*, s. 86

¹⁰⁰ *Revival in Brownsville*, s. 79

¹⁰¹ *Revival in Brownsville*, s. 80

¹⁰² *Ilden fænger*, s. 124

vækkelser bekræfter dette, Biblen forlanger dette, og vores erfaring i Pensacola understøtter dette”, siger han, ”... ingen anden foranstaltning er vigtigere, når det gælder når det gælder at bane vej for en vækkelse og bevare den”¹⁰³. Bøn er nøglen, udtrykker Kilpatrick tydeligt. Bøn er nøglen, men også omvendelse, villighed til at ofre og stå den onde imod.

Prayer meeting Revival og Pensacola Outpouring

I såvel Prayer meeting Revival som Pensacola Outpouring var bønnen altafgørende og karakteriserer vækkelserne fra start til slut. Den målrettede bøn for vækkelse fyldte dog ikke alt. Lamphiers intention var ikke først og fremmest, at samle mennesker til bøn for vækkelse, men at facilitere et forum for bøn. Ligeledes lagde bedemøderne i Brownsville primært op til bøn i almindelighed. Med tiden fokuseredes der mere på bøn i særdeleshed; bøn for vækkelse. Der kan dog argumenteres for, at bønnebevægelserne forud for Fulton Street vækkelsen, med deres målrettede bøn for vækkelse, kan have forudsat og udløst vækkelsen.

¹⁰³ *Ilden fænger*, s. 125

Konklusion

Edwards' vision om sammenslutninger af mennesker i bøn for vækkelse, udspringer af en klar teologi; i skrifterne loves og profeteres der: vejen til vækkelse går gennem bøn. Edwards tilslutning til *Concert in Prayer* vidner om en mand, der selv var villig til at gå den vej, hans teologi forudsatte.

Også Finneys bønsteologi rummer en stærk vægtlægning på bøn. Bønnen er uundværlig, men den ikke eneste, forudsætning for vækkelse. Den virker reelt først i samspil med andre midler. Bøn ændrer ikke noget ved Gud, så han påvirkes til at gribe ind. Derimod virker bøn ændringer i mennesker, så de forberedes til at modtage vækkelsens velsignelse. I forlængelse heraf fungerer en slående stor del af Finneys selvbiografi som en beretning om bønsliv – Finney praktiserer bøn i en grad, så man kunne tro, han havde adopteret Edwards' bønsteologi.

De to vækkelser, Prayer meeting Revival og Pensacola Outpouring, vidner begge om et øget fokus på bøn i tiden op til samt i vækkelsens første fase. Endvidere er begge kendetegnet af en særlig bønsspraksis gennem hele forløbet. Dog er det ikke et "Edwards-syn" på bøn, dvs. specifikt for vækkelse, der dominerer bevægelsernes bønsspraksis.

Begge de behandlede vækkelsesperioder er karakteriseret af mennesker fra alle samfundslag – ikke udelukkende de lavtstående i samfundet. Derudover har økonomiske ressourcer og politiske situationer varieret. Selvom det ikke er hensigten at gendrive en dennesidig forståelse af historien, kan Lindhardts syn ikke stå alene i konteksten af denne opgaves problemfelt.

Jeg finder det ud fra denne undersøgelse sandsynliggjort, at bøn kan have en positivt fremkaldende effekt på vækkelse. Hvorvidt, det er den specifikke bøn for vækkelse eller bøn i almindelighed, der gør udslaget, finder jeg ingen afklaring på. Relevansen af en sådan afklaring vil afhænge af, hvorvidt interessen er af teoretisk eller praktisk art. Mennesker, med udpræget bønsspraksis, vil sandsynligvis ikke kunne begrænse sig til bønnen om vækkelse. Ligeledes vil det, for den bedende, der ønsker vækkelse, være ulogisk ikke også at ytre sit konkrete ønske om vækkelse i bøn og derved tage imod udfordringen fra vækkelseshistorien.

Litteraturliste

Selvvalgt pensum

- 5 sider: Orr, Edwin: Prayer brought Revival, *Renewal Journal* #1 (93:1), Brisbane, Australia, u.å., s. 13-18. <http://www.pastornet.net.au/renewal/journal1/orr.html> (Udskrevet d. 29.04.2009)
- 7 sider: Edwards, Jonathan: *A humble attempt to promote the agreement and union of God's people throughout the world in extraordinary prayer for a revival of religion and the advancement of God's kingdom on earth, according to scriptural promises and prophecies of the last time*, u.å., <http://www.iclnet.org/pub/resources/text/ipb-e/epl-10/web/edwards-humble-attempt.html> (Udskrevet d. 29.04.2009)
- 16 sider: Edwards, Jonathan: *Praying for Revival, Extraordinary Prayer For the Advancement of Christ's Kingdom on Earth*. s. 9 – 24
- 10 sider: Edwards, Jonathan: *The Most High a Prayer-Hearing God*, 1752, <http://www.biblebb.com/files/edwards/prayer.htm> (Udskrevet d. 28.04.09)
- 21 sider: Edwards, Jonathan / Redigeret af Moore, Terry Michael: *Praying Together for True Revival*, Phillipsburg, New Jersey, 2004, s. 63-83. 99-105
- 125 sider: Finney, Charles Grandison.: *Vækkelse, En selvbiografi af Amerikas største evangelist*, København, 1991, s. 22-34. 45-50. 64-83. 87-99. 105-110. 112-115. 121-122. 124-129. 134-140. 145-148. 151-154. 158-166. 169-176. 184-187.
- 66 sider: Finney, Charles Grandison.: *Lectures on Revivals of Religion*, Cambridge, Massachusetts, 1960, s. 52-139
- 8 sider: Orr, Edwin: *The Great Awakening of 1857-1858*, u.å., <http://www.eagleworldwide.com/data/GreatAwakening.pdf> (Udskrevet d. 28.04.2009)
- 22 sider: Long, Kathryn Teresa, *The revival of 1857-58: interpreting an American religious awakening*, Oxford, 1998, s. 3-25
- 44 sider: Kilpatrick, John: *Ilden Fænger*, Mariager, 1998, s. 48-56. 72-87. 124-138.
- 23 sider: Backholer, Matthew: *Revival, Fires and Awakenings, A Call to Prayer, Holiness and Intercession for revival*, Three Rivers, Liskeard, Cornwall, 2006, s. 52-55. 66-68. 114-120. 159-167
- 2 sider: Bernard, Daniel: *Praying up a Storm*, Shippensburg, Pennsylvania, 2004, s. 51-53

Selvvalgt pensum i alt: **349 sider**
u.å. = uden årstalsangivelse

Sekundær litteratur

Wright, George Frederick, *A Biography of Charles Grandison Finney*, 1891,
<http://www.gospeltruth.net/Wrightbio/finneybi.htm> (Udskrevet d. 21.05.09)

Backholer, Matthew: *150 Years of Revival – Days of Heaven and Earth*, 2007,
www.byfaith.co.uk (Udskrevet som bog, august 2007)

Rabey, Steve: *Revival in Brownsville: Pensacola, Pentecostalism and the power of American revivalism*, 1998, Nashville

Ukendt forfatter, *uden titel*, 2003,
<http://www.believersweb.org/view.cfm?id=118&rc=1&list=multi> (Udskrevet d. 21.05.09)

Brownsville Revival, http://en.wikipedia.org/wiki/Brownsville_Revival (Udskrevet d. 29.05.2009)

Fællespensum

Bebbington, D. W. : Evangelicalism in Modern Britain, a history from the 1730s to the 1980s, Grand Rapids 1989: 229-248

Beck, Vilhelm : Hvorpaa skulle vi kende Aanderne ?, i : Indre Missions Tidende 1895, p. 305-320

Blumhofer, E. L. & Balmer, R. (ed.): Modern Christian Revivals, Chicago 1993

Brorson, H. A.: Guds igenfødte ny-levende sjæle, i: Malling 1962: 68-69

Christensen, T. - Göransson, S. : Kyrkohistoria 3, Lund 1976: 461-475

Collins, Owen: The oral history of christianity, London 1998 (kildesamling)

Ebenezer - Kirkelig Forening for den Indre Mission i Danmark gennem 60 Aar, v. A. Fibiger, København 1921.

Ekstrand, S. (red.): Pietistisk og herrnhutisk väckelseskultur i Norden, Åbo 2006

Finney, C. G. : Lectures on revivals of religion, - edited by William G. McLoughlin, Cambridge, Mass. 1960: 10-23

Gaustad, E.S. (red.) : A documentary History of Religion in America since 1865, Grand Rapids 1983

Graham, B.: "What Ten Years Have Taught Me" (1960), i: Gaustad 1983: 512 - 516

Gregersen, Gunnar: Mit Valg, i: Vort møde med Oxford-gruppen - syv personlige vidnesbyrd, Kbh. 1935, p. 24-35

Holt, P: Kirkelig Forening for den indre mission i Danmark 1861-1961, Kbh. 1961ff

Hylson-Smith, K.: The Churches in England from Elizabeth I to Elizabeth II, Vol. II: 1689-1833, London 1997: 119-172

Boysen, S.C. & Christensen, S. & Pahus, H. (red): Ild fænger, København 1980

Jarlert, A.: The Oxford Group, Group revivalism and the Churches in Northern Europe, 1930-1945, with Special Reference to Scandinavia and Germany, Lund 1995: 34-50

Jenkins, P.: The Next Christendom. The Coming of Global Christianity, New York, Oxford University Press: 2002: 55-78

Larsen, K.E. : Pietismebegrebet og Danmark, i: Ekstrand 2006: 11-25

Larsen, K.E. : Fra Christensen til Krarup. Dansk Kirkeliv i det tyvende århundrede. Fredericia, Lohse 2007:191-216

Lausanne Pagten, <http://www.lausanne.org/da/Lausanne> 1974

Lehmann, H.: Zur Definition des Pietismus, i: Zur neueren Pietismusforschung, (ed. M. Greschat), Darmstadt 1977, p. 82 – 90

Lindhardt, P. G. : Vækkelse og kirkelige retninger, 3. udg, Århus 1978: 20-51

Madsen, C.: Brev til dronningen, i: Holt 1961ff: 33-34

Madsen, O. Skjerbæk: Genoprettelse - en bog om Helligånden, kirken og den karismatiske fornyelse, København 1995

Madsen, O. Skjerbæk: Pinseoplevelsen, i: Genoprettelse - en bog om Helligånden, kirken og den karismatiske fornyelse, København 1995, p. 219 - 252

Malling, A. : Dansk salmehistorie II, København 1962

Mason, C. H. : Speaking in tongues, i: Gaustad, E.S. (red.) : A documentary History of Religion in America since 1865, Grand Rapids 1983, p. 300 - 303

Moe, O.: "En Indre Missions vækkelse" (1921), i Ebenezer, p. 64-66

Neiiendam, M: Erik Pontoppidan I (1698-1735) – Studier og Bidrag til Pietismens Historie, Kbh 1930: 20-44 (pietismens baggrund)

Nielsen, M.: Breve til Grundtvig og kongen, i: Thomsen 1960: 112-115 + 119-122

Noll, Mark A.: A history of Christianity in the United States and Canada, Grand Rapids 1992: 85-113

Noll, Mark A.: The Rise of Evangelicalism. The Age of Edwards. Whitefield and the Wesleys, Leicester 2004: 69-91

Nordiska Historikermötet, Historiallinen Arkisto 62, Helsingfors 1967

Olesen, E.: De frigjorte og trællefolket, København 1996

Olesen, E. : Kampen om Midtjylland, i: Århus stift 1983: 54-78

Pahus, Helge: Et nyt syn på vores kristenliv og menighed, i: Boysen m.fl. (red.) 1980: 136- 146

Pontoppidan, E. : "Om den hellige Daabs Sakramente", i: Pontoppidan, E : Sandhed til Gudfrygtighed, p. 161 - 177

Pontoppidan, E.: Sandhed til Gudfrygtighed, udg. København 1902

Schjørring, J. H. (red.): Nordiske folkekirker i opbrud - national identitet og international

nyorientering efter 1945, Århus 2001: 247-249, 297-311

Søe, N. H.: Luther og Oxford, Kbh. 1935: 5-36

The Doctrine of the Church of God in Christ, <http://www.cogic.com/doctrine.html> (23-12-2008)

The General Council of the Assemblies of God – Statement of Fundamental Truths,
<http://www.ag.org/top/beliefs/Statement-of-fundamental-truths.html> (23-12-2008)

Thomsen, N. : De stærke jyder og haugianerne - breve fra en vækkelse, København 1960

Thyssen, A. P. : ” Danmark”, i: De religiösa folkrörelserna och samhället ca. 1750-1850", i Nordiska Historikermötet, Helsingfors 1967: 7 - 38

Vort møde med Oxford-gruppen - syv personlige vidnesbyrd, Kbh. 1935

Whitefield, G.: “The indwelling of the Spirit: the common Privilege of all believers”, i :
Collins 1998: 303-318

Århus stift, 21.årgang, 1983

Fællespensum i alt: **703 sider**

Summary in English

On account of a personal interest in the subject of *prayer and revival* as well, as an old danish debate between P. G. Lindhardt and A. P. Thyssen, dealing with the matter of societal versus religious conditions for revival, have I studied: Jonathan Edwards' theology and practise of prayer with a special view to the joining of *Concert in Prayer* and the book "*An Humble Attempt...*"; The theology of Charles G. Finney, which provides a explicit focus on prayer in an interplay with other means, as well as his distinct practise of prayer; "Prayer meeting Revival" which is characterised by gigantic prayer meetings and "Pensacola Outpouring" which bears witness of strategic and persistent prayer prior to the revival. On the basis of this I find it highly probable that prayer can impact the rise of revival positively.